

ARBEIDGRUPPE FOR Å VURDERE ENDRINGER/RE-ETABLERING AV NASJONAL INSTITUSJON FOR MENNESKERETTIGHETER

Bakgrunn

Siden 1993 har FNs generalforsamling anbefalt statene å ha en nasjonal institusjon for menneskerettigheter (NI) i henhold til de såkalte Paris-prinsippene (resolusjon 48/134-1993). Nasjonale institusjoner har som hovedformål å fremme og beskytte menneskerettighetene. De skal blant annet bistå myndighetene, frivillige organisasjoner og enkeltmennesker med rådgivning, utredning og informasjon knyttet til saksfelt eller enkeltsaker som har menneskerettslige aspekter. Paris-prinsippene krever at nasjonale institusjoner skal ha et formelt mandat fra myndighetene og gis en uavhengig funksjon.

Ved kongelig resolusjon av 21. september 2001 ble Nasjonal institusjon for menneskerettigheter etablert ved Institutt for menneskerettigheter ved Juridisk fakultet ved Universitetet i Oslo (UiO). Instituttet ble senere endret til Norsk senter for menneskerettigheter (SMR).

Sluttklæringen og handlingsprogrammet fra FNs menneskerettighetskonferanse i Wien i 1993 fremhever at nasjonale institusjoner har en viktig rolle i det internasjonale menneskerettighetssystemet. De anbefales å delta i et internasjonalt nettverk av nasjonale institusjoner som er knyttet til FNs høykommissær for menneskerettigheter (OHCHR). Den internasjonale komité for nasjonale institusjoner har som oppgave å vurdere om de nasjonale institusjoner oppfyller Paris-prinsippenes krav. I 2006 ble Norges nasjonale institusjon ved SMR, heretter benevnt som SMR-NI, vurdert å være fullt ut i samsvar med Paris-prinsippene og ble godkjent som fullverdig nasjonal institusjon (A-status) av Den internasjonale komiteen.

I juli 2011 ble Utenriksdepartementet informert av UiO at det ønsker en avvikling av funksjonen som nasjonal institusjon, slik den har vært ivaretatt SMR. Det blir vist til prinsippet om akademisk frihet og forskningsfrihet, som utgjør fundamentet for et universitet, ikke lar seg forene med rollen som nasjonal institusjon for menneskerettigheter.

I 2011 innhentet Utenriksdepartementet en konsulentrapport hvor SMR-NIs ivaretagelse av rollen som nasjonal institusjon var gjenstand for vurdering. I rapporten av mars 2011 konkluderes det med at tilknytningen til UiO har begrenset Nasjonal institusjons mulighet til å ivareta rollen som overvåker og pådriver i menneskerettighetsspørsmål i samsvar med Paris-prinsippene.

Ved Den internasjonale komiteens fornyede vurdering av Norges nasjonale institusjon i oktober/november 2011 ble det konkludert med at SMR-NI i sin nåværende form ikke oppfyller Paris-prinsippene. Samtidig varsler Komiteen en nedgradering av Norges nasjonale institusjon dersom ikke nødvendige endringer foretas. Komiteen gir blant annet følgende anbefalinger om veien videre: 1) igangsetting av en inkluderende konsultasjonsprosess, som også omfatter sivilt samfunn 2) Nasjonal institusjons mandat må forankres i lov/grunnlov og 3) Nasjonal institusjon må være uavhengig og ha nødvendige ressurser og kapasitet.

På denne bakgrunn har regjeringen besluttet å opprette en arbeidsgruppe for å vurdere endringer av Norges nasjonale institusjon, herunder opprettelsen av en ny Nasjonal institusjon for menneskerettigheter med en annen organisasjonsform og struktur.

Ledelse og sammensetning av arbeidsgruppen

Arbeidsgruppen ledes av Utenriksdepartementet. For øvrig består arbeidsgruppen av representanter for følgende departementer: Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, Fornyings- og administrasjonsdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet, Justis- og beredskapsdepartementet og Kunnskapsdepartementet. Representanter fra SMR-NI kan delta i deler av arbeidsgruppens drøftelser hvor det anses relevant og hensiktsmessig.

Mandat

- 1) I lys av anbefalingene av 5. november 2011 fra Den internasjonale komité for nasjonale institusjoner tilknyttet FNs høykommissær for menneskerettigheter, skal arbeidsgruppen vurdere om Nasjonal institusjon for menneskerettigheter bør endres, herunder om det bør etableres en ny nasjonal institusjon for menneskerettigheter med en annen organisasjonsform og struktur. Arbeidsgruppens vurderinger skal ta utgangspunkt i de krav som oppstilles i de såkalte Paris-prinsippene vedtatt av FNs generalforsamling (resolusjon 48/134-1993). Videre skal arbeidsgruppen i sin vurdering se hen til funn i konsulentrapporten "*Protecting and promoting human rights in Norway – Review of the Norwegian Center for Human Rights in its capacity as Norway's National Human Rights Institution*" av mars 2011 innhentet av Utenriksdepartementet.
- 2) Arbeidsgruppen skal i tillegg til å innhente synspunkter fra SMR-NI, innhente synspunkter fra ledelsen ved UiO, Sametinget og andre relevante instanser. Videre skal arbeidsgruppen møte representanter fra det sivile samfunn for å motta deres synspunkter.

- 3) Arbeidsgruppen skal vurdere om mandatet til Nasjonal institusjon skal gis et lovgrunnlag og eventuelt foreslå nødvendige lov- og forskriftsendringer.
- 4) Arbeidsgruppen skal foreta en samlet utredning av konsekvenser knyttet til de forslag den fremsetter i henhold til utredningsinstruksen pkt 2.3. Minst ett av forslagene skal baseres på uendret ressursbruk og være innenfor gjeldende budsjetttramme.
- 5) Arbeidsgruppen skal levere en rapport til Utenriksdepartementet innen 14. desember 2012. Denne skal utformes med tanke på utsendelse på alminnelig høring. En eventuell utsettelse av denne fristen krever samtykke fra Utenriksdepartementet.